

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امکاه دین

ویژه کودکان مقطع ابتدایی

نویسنده : محمد حسین فلاح زاده

منبع : کتابخانه فکری تیلن

www.IRPDF.com

بزرگترین منبع کتابهای الکترونیکی رایگان

درس ۱

به نام خدای مهربان که آفریدگار همه جهان است.

شما هر روز می بینید که بزرگ ترها دست و صورت خود را می شویند و می ایستند تا نماز بخوانند. هر سال، در روزهای ماه رمضان چیزی نمی خورند تا روزه بگیرند و بندگان خوبی برای خدا باشند. به ما سفارش می کنند که هرگز دروغ نگوییم. به دیگران احترام بگذاریم و به آنها سلام کنیم.

آیا هیچ وقت پرسیده اید که:

- * چرا هر روز نماز می خوانند؟
- * چرا مثل هم نماز می خوانند؟
- * چرا در روزهای ماه رمضان چیزی نمی خورند؟
- * و این ها را از کجا و از چه کسی آموخته اند؟

در پاسخ به این پرسشها می گوییم:

بزرگ ترها با برنامه ها و «احکام دین» آشنا هستند. احکام دین همان دستورهای خداست. خدایی که مهربان است و همه ما را دوست دارد. او راه خوب زندگی کردن را به ما یاد داده است. احکام دین، راهنمایی های خدا برای خوب زندگی کردن است. احکام دین، ما را راهنمایی می کند که با دوستان و خویشان و با همه مردم رفتار پسندیده داشته باشیم.

و احکام دین به ما می آموزد که:

چه غذایی بخوریم و از چه غذاهایی نخوریم.
چه درسی بخوانیم و کدام کتاب ها را مطالعه کنیم.

از طبیعت زیبا چگونه استفاده کنیم؟
احکام دین را چگونه و از کجا یاد بگیریم؟
از «قرآن» و «حدیث» .
قرآن، همان کتاب خداست که به وسیله پیامبر اسلام، حضرت محمد(ص) به ما رسیده است.
حدیث، سخنان پیامبر(ص) و امامان (علیهم السلام) است.

آیا همه می توانند از قرآن و حدیث استفاده کنند و احکام دینی را به دست آورند؟
نه. چرا؟

چون این کار آسان نیست.

سال ها وقت می خواهد تا انسان بتواند با قرآن و حدیث خوب آشنا شود.

پس ما باید احکام دین را از کسانی بیاموزیم که سال های طولانی، در حوزه های علمیه درس خوانده اند و با قرآن و حدیث و تفسیر آن آشنا شده اند و در این راه متخصص گشته اند؛ مانند پزشکی که چندین سال در رشته پزشکی درس خوانده و از کتابهای گوناگون استفاده کرده و متخصص شده است و می تواند برای بیمار نسخه بنویسد.

دانشمندانی که در مدرسه های علوم دینی چندین سال درس خوانده اند و از قرآن و کتاب های حدیث، دستورات دین را آموخته اند، همه را در رساله «توضیح المسائل» نوشته اند و در اختیار ما قرار داده اند.
به کسی که به خاطر تلاش فراوان و خواندن کتاب های بسیار می تواند احکام دین را از «قرآن» و «حدیث» به دست آورد «مجتهد» می گویند.

احکام پنج گانه

تمام کارهایی که ما انسان ها با اختیار خودمان انجام می دهیم، از نظر دین اسلام حکم معینی دارد و آن پنج صورت است:

۱. واجب ؛ آن دسته کارهایی است که حتماً باید انجام دهیم؛ مانند نماز خواندن و روزه گرفتن.
۲. حرام ؛ به کارهایی می گویند که نباید آنها را انجام دهیم، مانند دروغ گفتن، اذیت کردن دیگران و تهمت زدن.
۳. مُستحب ؛ به کارهایی می گویند که انجام دادن آن بهتر است؛ مانند مسواک کردن و گفتن «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» در ابتدای غذا و «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» در پایان آن.
۴. مکروه ؛ کارهایی است که از نظر دین اسلام، انجام ندادن آنها بهتر است؛ مانند خوردن غذای داغ و فوت کردن به غذا.

۵. مباح ؛ کارهایی است که مردم بسیار انجام می دهند و از نظر اسلام، انجام دادن و انجام ندادن آن یکسان و مساوی است؛ مانند راه رفتن، نشستن و مسافرت رفتن.

اگر کارهای واجب را انجام دهیم و از کارهای حرام دوری کنیم، خداوند مهربان ما را دوست می دارد و در این جهان یا جهان دیگر پاداش می دهد. انسان های خوب و درستکار کسانی هستند که واجب را انجام می دهند و از کار زشت و حرام پرهیز می کنند. پس سعی کنیم احکام و دستورات دین را یاد بگیریم تا کارهای واجب و حرام را به خوبی بشناسیم و به آنها عمل کنیم.

پرسش و پاسخ :

- ۱- احکام دین را در یک جمله تعریف کنید.
- ۲- احکام دین را از چه کسی باید بیاموزیم؟
- ۳- مجتهد کیست و کار او چیست؟
- ۴- برای واجب و حرام، هر کدام دو مثال بزنید.
- ۵- کار مُباح، چه کاری است؟

درس ۲

نماز

* چرا نماز بخوانیم؟

خداوند نعمت های زیادی به انسان ها داده است و هر انسانی وظیفه دارد از او تشکر و سپاسگزاری کند. یکی از راههای تشکر و بلکه بهترین راه آن خواندن نماز است. نماز، تشکر از خدای مهربانی است که ما را آفرید و به ما گوش و چشم و دهان و دندان و سلامتی داد. کوه ها و دشت ها و جنگل ها و درختان سرسبز و گل های رنگارنگ و دریاها و زیبا را برای ما آفرید. خداوند نمازگزاران را دوست دارد و به آنها وعده بهشت داده است. نماز در بین کارهای واجب اهمیت بسیار بالایی دارد و انسان های وظیفه شناس به نماز خواندن اهمیت می دهند و قبل از هر کاری نمازشان را می خوانند و ما نماز می خوانیم تا اظهار کوچکی و بندگی در برابر خدا کنیم.

چگونه نماز بخوانیم؟

در هر شبانه روز باید هفده رکعت نماز بخوانیم. اوّل نام هریک از نمازها را با تعداد رکعت های آنها یاد می گیریم و سپس می آموزیم که چگونه باید نماز بخوانیم.

- * نماز صبح: دو رکعت
- * نماز ظهر: چهار رکعت
- * نماز عصر: چهار رکعت
- * نماز مغرب: سه رکعت
- * نماز عشا: چهار رکعت
- * چه وقت نماز بخوانیم؟

هریک از نمازهای شبانه روزی، وقت معینی دارد و ما باید نمازهایمان را در آن وقت ها و زمان های تعیین شده بخوانیم. اگر در وقت خود نخوانیم و زمان آن بگذرد، گناه کرده ایم.

وقت نمازهای شبانه روزی، با طلوع و غروب خورشید و روشن شدن هوا و تاریک شدن آن تنظیم می شود. نظم دقیق وقت نمازها به ما می آموزد که تمام کارهای زندگیمان باید با برنامه و منظم باشد.

اکنون با وقت نمازهای شبانه روزی، که پنج تا است آشنا می شویم:

نماز صبح

وقت نماز صبح، از اذان صبح (۱) تا طلوع آفتاب است. پس باید در این فرصت نماز صبح را بخوانیم.

نماز ظهر و عصر

وقت نماز ظهر و عصر، از ظهر تا مغرب (۲) است. در این فاصله، باید اول نماز ظهر و سپس نماز عصر را بخوانیم.

نماز مغرب و عشا

از اذان مغرب (که کمی بعد از غروب آفتاب است) تا نصف شب، وقت نماز مغرب و عشا است و باید نماز مغرب قبل از نماز عشا خوانده شود.

بهتر است نمازمان را در اول وقت بخوانیم و هر چه به اول وقت نزدیکتر باشد ثواب بیشتری دارد. باید همیشه مواظب باشیم که وقت نماز نگذرد و اگر فراموش کردیم یا صبح خواب ماندیم و نمازمان دیر شد، بهتر است همان موقع یا وقتی که می خواهیم نماز بعدی را بخوانیم، آن نماز را نیز بجا آوریم.

پرسش و پاسخ :

- ۱- بهترین راه سپاسگزاری به درگاه خداوند چیست؟
- ۲- در هر شبانه روز، چند نوبت باید نماز بخوانیم؟
- ۳- وقت نمازهای شبانه روزی بر چه اساسی تنظیم می شود؟
- ۴- چه وقت می توانیم نماز صبح را بخوانیم؟

درس ۳

در چه حالی نماز بخوانیم؟

کارهای مهم را باید با آمادگی قبلی انجام داد و نماز هم یکی از کارهای مهم است که به آمادگی قبلی نیاز دارد.

بنابراین، برای برپاداشتن نماز، اوّل «وضو» می گیریم و پس از وضو، لباس پاک و تمیز می پوشیم و رو به قبله می ایستیم. و سپس اذان و اقامه می گوئیم و نماز را آغاز می کنیم.

امام رضا(علیه السلام) فرمود:

«کسی که به عبادت خدای بزرگ می پردازد، باید خود را از آلودگی ها پاک کند، از تنبلی و بی حالی دور شود و با وضو، خود را برای سخن گفتن با خدای توانا، پاک و آماده سازد.»

آداب وضو گرفتن

برای گرفتن وضو اوّل نیت کنیم که آن را برای گوش دادن به فرمان خدا انجام می دهیم و بعد از آن نوبت به شستن صورت می رسد. پس بعد از نیت باید صورت را بشوییم، البته بهتر است قبل از صورت، دست ها را تا مچ و بعد از آن، تمام صورت را از بالا به پایین، بشوییم.

سپس دست راست را از آرنج تا سر انگشتان، از بالا به پایین می شوئیم. پس از شستن دست راست، دست چپ را مانند دست راست از آرنج تا سر انگشتان می شوئیم.

مسح سر

پس از شستن صورت دست را بر سر گذاشته و کمی به طرف پایین می کشیم.

مسح پاها

پس از مسح سر، دستِ تر را روی پای راست از سر انگشت تا آخر آن می کشیم. و در پایان، روی پای چپ را مانند پای راست مسح می کنیم و در اینجا وضو تمام می شود.

برای چه کارهایی وضو بگیریم؟

- ۱- برای خواندن نماز باید وضو داشته باشیم.
- ۲- بهتر است برای خواندن قرآن و دعا هم وضو بگیریم.
- ۳- اگر وضو نداریم نباید به آیات قرآن و نام خدا و پیامبر و امامان دست بزنیم. و اگر کسی بی وضو به آنها دست بزند گناه کرده است.

پرسش و پاسخ :

- ۱- چگونه برای نماز خواندن آماده می شویم؟
- ۲- تربیت کارهای وضو را برشمارید.
- ۳- کسی که موی سرش زیاد بلند است آیا می تواند برای وضو روی همان موها را مسح کند؟
- ۴- بجز نماز برای چه کارهایی وضو می گیریم؟
- ۵- وقتی که وضو نداریم چه کارهایی را نباید انجام دهیم؟

درس ۴

لباس نمازگزار

پوشش بدنمان در نماز چگونه باشد؟

وقتی که نماز می خوانیم با خدای بزرگ و مهربان سخن می گوئیم. پس باید بدن و لباسمان از آلودگی ها (چیزهای نجس) پاک باشد. و بهتر است در نماز، پاکیزه ترین لباس هایمان را بپوشیم و به بدن و لباسمان عطر بزنیم و خود را خوشبو کنیم. دخترها باید در حال نماز تمام بدنشان را بپوشانند ولی باز بدون صورت، دست ها و پاها (تا مچ) اشکالی ندارد. پس، در وقت نماز باید لباس پاک بپوشیم و تمام بدنمان هم باید پاک باشد.

طهارت

چه چیزهایی پاک است؟

همه ما تمیزی و پاکی را دوست داریم. خداوند نیز انسان های پاک و تمیز را دوست دارد و به ما سفارش کرده است که همیشه بدن، لباس، وسایل زندگی و خانه خود را و حتی کوچه ها و خیابان ها را پاک نگهداریم و طهارت و پاکی نشانه ایمان به خدای بزرگ است.

پس انسان های با ایمان، همیشه پاکیزه هستند و از چیزهایی که اسلام آنها را آلوده می داند پرهیز می کنند. ما هم برای آنکه بتوانیم به این سفارش اسلام عمل کنیم باید بدانیم، چه چیزهایی آلوده (نجس) است و اگر جایی از بدن یا لباس یا وسایل زندگیمان نجس شد، چگونه می توانیم آنها را پاک کنیم.

نجاسات

چه چیزهایی نجس است؟

در این جهان بزرگ، چیزهای پاک بسیار و چیزهای نجس کم است و دین اسلام، تنها یازده چیز را ناپاک و نجس می داند که در این کتاب با بعضی از آنها آشنا می شویم و بعضی دیگر را کتاب احکام دوره راهنمایی خواهیم خواند.

این چیزها، نجس و آلوده هستند:

- * ادرار
- * مدفوع
- * خون
- * سگ
- * خوک
- * حیوان مرده

اگر مقداری خون یا ادرار یا مدفوع به بدن یا لباسمان یا فرش و کف خانه یا دیوار و چیزهای دیگر بریزد، آنها هم نجس می شود. بنابراین، هنگام رفتن به دستشویی باید مواظب بود که ادرار به بدن و لباس نپاشد و پس از توالت رفتن باید خودمان را با آب بشوییم تا بدنمان پاک شود و لباسمان نیز نجس نشود و اگر جایی از بدن دست یا صورتمان زخم شد، مواظب باشیم خون، به لباس یا جای دیگر بدنمان نریزد و دستِ خون آلود به آنها نگذاریم که اگر بدن یا لباسمان نجس باشد، ممکن است به خاطر میکروب ها مریض شویم، به علاوه، نمازمان هم باطل شود.

سگ و خوک، دو حیوان نجس هستند و کسانی که برای نگهداری از باغ و مزرعه یا گله، سگ نگه می دارند، باید مواظب باشند که دست خیس به بدن این حیوان نگذارند، چون نجس می شود. از نیم خورده این دو حیوان، نمی شود استفاده کرد. مرده بعضی از حیوانات هم نجس است؛ مانند موش مرده، گربه مرده و گنجشک مرده. اما سوسک مرده، ماهی مرده و پشه مرده نجس نیست و فقط کثیف است. چیزی که نجس است، خوردن و آشامیدن آن حرام است.

پرسش و پاسخ :

- ۱- علاوه بر پاکی لباس، بهتر است برای نماز چه لباسی بپوشیم؟
- ۲- طهارت و پاکی نشانه چیست؟
- ۳- اگر دست یا صورتمان زخم شود، باید چه کنیم؟
- ۴- نیم خورده کدامیک از حیوان ها نجس است.

درس ۵

چه چیزهایی پاک کننده است؟
اسلام برای پاک کردن نجس ها، راه ها و چیزهایی را معین کرده است مانند:

آب

«آب» یکی از پاک کننده هاست و بسیاری از چیزهای نجس را پاک می کند.
برای پاک کردن چیز نجس، تنها تمیز کردن آن کافی نست، بلکه پس از تمیز کردن باید آن را آب بکشیم.
لباس یا بدن نجس را چگونه آب بکشیم؟
اگر بدن یا لباسمان نجس شد، اول آلودگی آن را برطرف می کنیم و سپس دو مرتبه در آب می شوئیم.
و اگر آب جاری باشد؛ مثل نهر و جوی آب
یا آب زیاد باشد؛ مانند استخر و حوض بزرگ
و یا شیر آب خانه باشد که به منبع بزرگ شهر وصل است.
پس از برطرف کردن آلودگی یکبار بشوئیم پاک می شود.

آفتاب

خورشید را همه شما دیده اید و در کتاب ها خوانده اید که نور خورشید چه فایده هایی دارد.
زیبایی طبیعت، سرسبزی درختان و شیرینی میوه ها همه از نور خورشید است.
آیا تاکنون خوانده یا شنیده اید که نور خورشید بعضی چیزها مانند: زمین و ساختمان و درخت و گیاه را اگر
نجس باشند پاک می کند؟
زمین و دیوار نجس اگر خیس باشد و آفتاب بر آن بتابد و خشک کند، پاک می شود به شرط اینکه پس از
خشک شدن، خود نجس در آن نباشد.

در کجا نماز بخوانیم بهتر است؟
وقت نماز که می رسد، صدای اذان از گلدسته ها و بلندگوهای مسجد محله مان به گوش می رسد و ما را به
سوی خود می خواند.
آیا مایلید به مسجد بروئیم، در صف های منظم بایستیم و نماز جماعت بخوانیم؟
مسجد بهترین مکان برای نماز است و نزد ما مسلمانان احترام زیادی دارد.
امامان ما فرموده اند مسجد دستورات و آدابی دارد که خوب است آنها را رعایت کنیم مثلاً:

نشستن در مسجد به انتظار نماز، عبادت است و ثواب دارد.

همسایه مسجد مکروه است در مسجد نماز نخواند؛ یعنی اگر در خانه نماز بخواند، ثوابش کمتر است.

پس اگر نزدیک مسجد هستیم، بکوشیم نمازهایمان را در مسجد بخوانیم و در هر جا که هستیم، کوچه یا خیابان، وقتی صدای اذان را می شنویم بهتر است کار را رها کنیم و به نزدیکترین مسجد برویم و نمازمان را در آنجا و به جماعت بخوانیم.

روزی پیامبر اسلام درباره اهمیت مسجد و نماز خواندن در آن صحبت می کرد. یکی از یاران ایشان، که از هر دو چشم نابینا بود، گفت: ای پیامبر خدا، بعضی روزها کسی نیست مرا به مسجد بیاورد، چه کنم؟

پیامبر فرمود: از در مسجد تا در خانه ات ریسمانی ببند و هرگاه کسی نبود که تو را به مسجد بیاورد آن نخ را بگیر و به وسیله آن بیا تا به مسجد برسی. از این سخن پیامبر(صلی الله علیه و آله) می فهمیم که نماز خواندن در مسجد چقدر مهم است و چه اندازه ثواب دارد که انسان نابینا هم بهتر است به مسجد برود و نمازش را در آنجا بخواند!

احکام و دستورات مسجد

۱- خوب است زودتر از همه به مسجد برویم و دیرتر از همه بیرون بیایم، چون هر قدر که بیشتر در مسجد باشیم ثواب بیشتری دارد.

۲- وقتی که می خواهیم به مسجد برویم، مستحب است بهترین لباس ها را بپوشیم و عطر بزنیم و خود را خوشبو کنیم.

۳- بهتر است با وضو به مسجد برویم، هر چند نخواهیم نماز بخوانیم؛ مثلاً برای شرکت در جلسه ای به مسجد می رویم.

۴- مکروه و ناپسند است که از مسجد عبور کنیم و در آن نماز نخوانیم.

۵- تعمیر کردن و تمیز کردن مسجد ثواب بسیار دارد و نجس کردن آن حرام و آب کشیدن و پاک کردن جایی که نجس شده، واجب است.

پرسش و پاسخ :

۱- اگر انگشت دستان زخم شود، چگونه باید آن را آب بکشیم؟

۲- آفتاب، چه چیزهایی را پاک می کند؟

۳- پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) مرد نابینا را برای رفتن به مسجد چگونه راهنمایی کردند؟

۴- سه نمونه از کارهایی که در باره مسجد مستحب است نام ببرید.

درس ۶

اذان

«اذان» شعار توحیدی مسلمانان است و انسان ها را به عبادت خداوند بزرگ دعوت می کند.

«اذان» اعلام فرا رسیدن وقت نماز است.

اگر در مسجد با جماعت نماز می خوانیم، یک نفر برای همه اذان می گوید و ما همگی گوش می دهیم اما اگر به تنهایی نماز می خوانیم مستحب است خودمان اذان بگوییم.

اذان در ۱۸ جمله گفته می شود:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ ۴ مرتبه
اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ ۲ مرتبه
اَشْهَدُ اَنْ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ ۲ مرتبه
اَشْهَدُ اَنْ عَلِيًّا وَلِيُّ اللّٰهِ (۳) ۲ مرتبه
حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ۲ مرتبه
حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ۲ مرتبه
حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ ۲ مرتبه
اَللّٰهُ اَكْبَرُ ۲ مرتبه
لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ ۲ مرتبه

اقامه

بعد از اذان، بهتر است اقامه را نیز بخوانیم و سپس نماز را شروع کنیم.

اقامه در ۱۷ جمله گفته می شود:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ ۲ مرتبه
اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلَهَ اِلَّا اللّٰهُ ۲ مرتبه
اَشْهَدُ اَنْ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ اللّٰهِ ۲ مرتبه
اَشْهَدُ اَنْ عَلِيًّا وَلِيُّ اللّٰهِ (۴) ۲ مرتبه
حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ۲ مرتبه

حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ۲ مرتبه
حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ ۲ مرتبه
قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ ۲ مرتبه
اَللّهُ اَكْبَرُ ۲ مرتبه
لا اِلهَ اِلَّا اللهُ ۱ مرتبه

قبله

به کدام طرف نماز بخوانیم؟

وقتی وضو گرفتیم و با بدن و لباس پاک آماده نماز شدیم، رو به قبله می ایستیم و نماز را آغاز می کنیم. قبله کجاست؟ و چرا باید همه مسلمانان نماز را رو به قبله بخوانند؟ خانه «کعبه» که در شهر مکه و در مسجدالحرام می باشد «قبله» ما مسلمانان است. اسلام، این خانه را مرکز یکتاپرستی معرفی کرده و به مسلمانان دستور داده است تا در هرجای جهان که باشند به سوی آن نماز بخوانند.

سر بردن حیوان هم باید به سوی خانه خدا باشد تا پاکیزه و حلال شود. خوب است در حال خواب و خوردن غذا هم به سوی قبله باشیم. و همچنین وقتی که قرآن می خوانیم بهتر است رو به کعبه بنشینیم. حتی پس از آنکه انسانی از دنیا می رود باید او را رو به قبله در قبر بگذارند.

پرسش و پاسخ :

- ۱- بجز نماز، چه کارهایی باید رو به قبله باشد؟
- ۲- نماز خواندن رو به قبله چه معنایی را به ما می فهماند؟
- ۳- در اذان چند بار کلمه «الله» تکرار می شود؟
- ۴- تفاوت اذان با اقامه چیست؟

درس ۷

چگونه نماز بخوانیم؟

اکنون که آماده شده ایم تا نمازمان را شروع کنیم اول باید نیت کنیم؛ یعنی باید بدانیم که چه نمازی را می خوانیم؛ مثلاً نماز ظهر است یا عصر و باید آن را تنها برای اطاعت از فرمان خداوند بجا آوریم. در نیت می توانیم بگوییم یا از ذهن خود بگذرانیم که: «چهار رکعت نماز ظهر بجا می آورم قربةً اِلَى الله» و بعد «اللهُ اکبر» می گوییم و نماز را آغاز می کنیم.

هنگام گفتن «الله اکبر» مستحب است دست ها را تا مقابل گوشها بالا ببریم.

موقع گفتن تکبیره الاحرام، باید بدنمان آرام باشد و حرکت نکند.

از آغاز تا پایان نماز کارهایی که نماز را باطل می کند، نباید انجام دهیم مانند:

- سخن گفتن.
- خندیدن.
- گریه کردن.
- خوردن و آشامیدن.
- صورت از قبله برگرداندن.
- به هم زدن صورت نماز؛ مثل راه رفتن.

قرائت

پس از گفتن «اللهُ اکبر» سوره حمد را می خوانیم:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ * إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ * اهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ *

پس از حمد، یک سوره دیگر از قرآن را می خوانیم، مثلاً سوره توحید را:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ *

رکوع

وقتی قرائت حمد و سوره تمام شد، به رکوع می رویم و به اندازه ای که دست ها به زانوهای برسد خم می شویم و چنین می گوییم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَ بِحَمْدِهِ»

یا سه مرتبه می گوییم: «سُبْحَانَ اللَّهِ»

سجده

پس از رکوع، به طور کامل می ایستیم و بعد به سجده می رویم. در سجده هفت جای بدنمان؛ یعنی پیشانی، کف دو دست، سر زانوهای و نوک انگشتانِ بزرگ پا (شست) را به زمین می گذاریم و می گوییم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ»

یا سه مرتبه می گوییم: «سُبْحَانَ اللَّهِ»

در سجده نماز، پیشانی را بر «خاک» یا «سنگ» یا چیزهای دیگری از «زمین» می گذاریم. سجده بر «چوب» و «کاغذ» نیز صحیح است.

مُهر نماز، از خاک پاکیزه ای است که نمازگزار برای سجده، پیشانی را بر آن می گذارد و بهتر است بر مهر کربلا که از خاک قبر امام حسین (علیه السلام) تهیه شده، سجده کنیم. چون جهاد و شهادتِ بهترین انسان ها را به یادمان می آورد که در راه دین اسلام به شهادت رسیدند.

سجده دوم

وقتی سجده اول تمام شد می نشینیم و بار دیگر به سجده می رویم و سجده دوم را مانند سجده اول بجا می آوریم.

با تمام شدن سجده دوّم، یک رکعتِ نماز به پایان می رسد.

پرسش و پاسخ :

- ۱- وقتی که نماز می خوانیم چه کارهایی را نباید انجام دهیم؟
- ۲- کدامیک از سوره های قرآن، حتماً باید در نماز خوانده شود و چه وقت می خوانیم؟
- ۳- بر چه چیزهایی می توان سجده کرد؟
- ۴ - آنچه در رکعت اوّل نماز خوانده می شود برشمارید؟

درس ۸

رکعت دوم

پس از سجده دوم، بار دیگر بر می خیزیم و حمد و سوره را مانند رکعت اول نماز می خوانیم.

قنوت

در رکعت دوم نمازهای روزانه، پس از تمام شدن حمد و سوره و پیش از رکوع، مستحب است دست ها را روبروی صورت بگیریم و دعایی بخوانیم که این کار را «قنوت» می گویند. در قنوت می توانیم این دعا را بخوانیم:

«رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»

پس از قنوت، رکوع و سجده ها را مانند رکعت اول بجا می آوریم.

تشهد

در رکعت دوم هر نماز، پس از تمام شدن سجده دوم باید در حالی که رو به قبله نشسته ایم «تشهد» بخوانیم؛ یعنی بگوییم:

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ»

تا این جا، رکعت دوم نماز تمام می شود و اگر نمازی که می خوانیم دو رکعتی باشد؛ (مانند نماز صبح)، بعد از تشهد، با گفتن سلام، نماز را تمام می کنیم؛ یعنی می گوییم:

«الْسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ»

اَلْسَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلٰى عِبَادِاللهِ الصّٰلِحِيْنَ
اَلْسَّلَامُ عَلَيكُمْ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَ بَرَكَاتُهُ»

تا اینجا چگونه خواندن نماز صبح را آموختیم و اگر نمازی که می خوانیم سه رکعتی یا چهار رکعتی باشد، باید در رکعت دوم، بعد از خواندن تشهد و بدون گفتن سلام بایستیم و رکعت سوّم نماز را بخوانیم.

رکعت سوّم

رکعت سوّم نماز هم مانند رکعت دوّم است، با این تفاوت که در رکعت دوّم باید حمد و سوره بخوانیم، ولی رکعت سوّم، سوره و قنوت ندارد و می توانیم فقط «حمد» را بخوانیم، یا به جای آن تسبیحات بخوانیم؛ یعنی سه مرتبه این جمله را بگوییم:

«سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَكْبَرُ»

پس، اگر نماز مغرب را می خوانیم، بایید بعد از سجده دوّم، در حالی که نشسته ایم تشهد بخوانیم و با گفتن سلام، نماز را به پایان ببریم.

رکعت چهارم

اگر نمازی که می خوانیم، چهار رکعتی است؛ یعنی نماز ظهر یا عصر و یا عشا است، پس از سجده های رکعت سوّم، بدون آن که تشهد و سلام را بخوانیم، برمی خیزیم و رکعت چهارم را مانند رکعت سوّم انجام می دهیم و پس از سجده های رکعت چهارم، می نشینیم و تشهد و سلام را می خوانیم و نماز را تمام می کنیم.

پسرها باید حمد و سوره رکعت اوّل و دوّم نمازهای صبح، مغرب و عشا را با صدای بلند بخوانند و دخترها آن را آهسته قرائت کنند، اما اگر در جایی که دخترها نماز می خوانند مرد نامحرمی نباشد، آنها هم می توانند حمد و سوره را بلند بخوانند.

در رکعت سوم و چهارم نماز ظهر و عصر، همه باید حمد و سوره را آهسته بخوانند. تسبیحات نماز را همه نمازگزاران و در تمام نمازها باید آهسته بخوانند.

بعضی از مستحبات نماز

- ۱- پس از تمام شدن قرائت و قبل از رکوع، مستحب است «الله اکبر» بگوییم.
- ۲- وقتی از رکوع برخاستیم، مستحب است «الله اکبر» بگوییم، و بهتر است قبل از «الله اکبر» این جمله را نیز بگوییم: «سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»
- ۳- قبل از سجده ها و بعد از آنها، مستحب است «الله اکبر» بگوییم.
- ۴- بین دو سجده مستحب است بگوییم:

«أَسْتَغْفِرُ اللهَ رَبِّي وَأَتُوبُ إِلَيْهِ»

- ۵ - در پایان هر رکعت و هنگام برخاستن برای رکعت بعد، مستحب است بگوییم: «بِحَوْلِ اللهِ وَقُوَّتِهِ أَقُومُ وَ أَقْعُدُ»

تعقیب نماز

بهتر است انسان بعد از نماز، مدتی بنشیند و مشغول ذکر و خواندن دعا و قرآن شود. این کار را «تعقیب نماز» می گویند. لازم نیست دعاها را به عربی بخواند.

از بهترین تعقیب ها برای همه نمازها، این کلمات است: «الله اکبر» ۳۴ مرتبه، «الْحَمْدُ لِلَّهِ» ۳۳ مرتبه و «سُبْحَانَ اللهِ» ۳۳ مرتبه. این کلمات را پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) به دخترش حضرت زهرا (علیها السلام) آموختند که به آن «تسبیحات حضرت زهرا (علیها السلام)» می گویند:

و مستحب است بعد از نماز، سجده شکر بجا آوریم؛ یعنی برای شکر نعمت های پروردگار، به سجده رفته، صد مرتبه یا سه مرتبه یا یک مرتبه بگوییم: «شُكْرًا لِلَّهِ»

پرسش و پاسخ :

- ۱- رکعت دوم نماز با رکعت اول چه تفاوت هایی دارد؟
- ۲- در چه صورتی در رکعت دوم نماز، پس از تشهد، باید سلام بدهیم؟
- ۳- تفاوت رکعت دوم و سوم نماز چیست؟
- ۴- پسرها حمد و سوره کدام یک از نمازها را باید بلند بخوانند؟
- ۵- در کدام قسمت نماز گفتن «الله اکبر» واجب و در کجا مستحب است؟

درس ۹

نماز جماعت

صف های زیبا و منظم نماز جماعت را دیده اید؟ وقتی که گروهی از مسلمانان با هم نماز می خوانند و خدا را پرستش می کنند. با هم به رکوع می روند و با هم بر می خیزند. بعد از نماز با یک صدا دعا می خوانند و به یکدیگر دست می دهند و احوال پرس می کنند.

نماز جماعت مراسم باشکوهی است که مسلمانان، از کوچک و بزرگ، جوان و پیر، کشاورز و کارگر و بازاری و اداری در مسجد جمع می شوند و با یکدیگر آشنا می شوند و درباره مسائل زندگی و مشکلات مسلمانان مشورت می کنند.

مراسم نماز جماعت زیباترین اجتماع مسلمانان در برابر دشمنان است و اهمیت بسیار دارد. پیشوایان دینمان ما را به شرکت در نماز جماعت سفارش کرده اند و خداوند به کسانی که در جماعت حاضر می شوند پاداش بسیار می دهد و در حدیث آمده است: اگر شرکت کنندگان در نماز جماعت بیش از ده نفر باشند، ثوابش به قدری زیاد است که کسی نمی تواند آن را حساب کند.

اهمیت نماز جماعت

- ۱- شرکت در نماز جماعت برای همه مستحب است، مخصوصاً برای همسایه مسجد.
- ۲- سزاوار نیست بی جهت نماز جماعت را ترک کنیم.
- ۳- نماز جماعت را اگر در اوّل وقت هم نخوانیم، از نمازی که در اوّل وقت به تنهایی می خوانیم بهتر است.
- ۴- نماز جماعت حتی اگر مختصر خوانده شود، از نمازی که آن را طول می دهیم ولی به تنهایی می خوانیم بهتر است.
- ۵ - وقتی که نماز جماعت برپا می شود، کسی که نمازش را به تنهایی خوانده، مستحب است همان نماز را دوباره با جماعت بخواند.

احکام نماز جماعت

- ۱- در نماز جماعت، یک نفر انسان درستکار و خوب که نماز را صحیح می خواند، جلوی جمعیت می ایستد و قبل از دیگران نماز را شروع می کند و دیگران در نماز از او پیروی می کنند و او «امام جماعت» نامیده می شود.

۲- کسانی که می خواهند نماز جماعت تشکیل دهند نباید از دو نفر کمتر باشند؛ یعنی یک نفر جلو می ایستد که «امام جماعت» است و دیگری از او پیروی می کند که «مأموم» است. البته تعداد مأموم ها هرچه بیشتر باشد ثوابش بیشتر است.

۳- در رکعت اول و دوم نماز، وقتی که امام جماعت حمد و سوره را می خواند، بر دیگران لازم نیست حمد و سوره را بخوانند و باید به قرائت امام گوش دهند، ولی بقیه نماز را باید خودشان هم بخوانند.

۴- مأموم نباید نماز را پیش از امام جماعت آغاز کند و کارهای نماز؛ مانند رکوع و سجده را هم نباید جلوتر از او انجام دهد.

۵ - مأموم باید کمی عقب تر از امام جماعت بایستد.

۶- فاصله بین امام و مأموم و فاصله صف های جماعت نباید زیاد باشد.

۷- اگر برای نماز جماعت، اذان و اقامه گفته باشند، لازم نیست مأموم اذان و اقامه بگوید.

پرسش و پاسخ :

۱- نماز جماعتی که دیر خوانده می شود بهتر است یا نماز تنهایی که اول وقت خوانده می شود؟

۲- در چه صورتی مستحب است که نماز خوانده شده را دو باره بخوانیم؟

۳- در نماز جماعت کدام قسمت از نماز را فقط امام جماعت می خواند و دیگران نمی خوانند؟

۴- سه وظیفه از وظایف مأموم در نماز جماعت را نام برشمارید.

درس ۱۰

نماز جمعه

یکی از نمازهایی که باید با جماعت خوانده شود و به تنهایی نمی شود خواند «نماز جمعه» است.

نماز جمعه، زیباترین اجتماع هفتگی مسلمانان است. در این نماز، امام جمعه، نمازگزاران را به تقوا و پاکدامنی سفارش می کند و آنها را با مسائل گوناگون جهان آشنا می کند.

حضرت امام خمینی (قدس سره) درباره اهمیت این اجتماع با شکوه نوشته اند:

«نماز جمعه و دو خطبه آن، از مراسم بزرگ مسلمانان است؛ مانند مراسم حج، و افسوس که مسلمانان از وظایف مهم سیاسی - اسلامی خود در این مراسم غفلت کرده اند.»

احکام نماز جمعه

۱- نماز جمعه دو رکعت است؛ مانند نماز صبح، اما دو قنوت مستحبی دارد که یکی در رکعت اول، قبل از رکوع و دیگری در رکعت دوم، پس از رکوع خوانده می شود.

۲- نماز جمعه به جای نماز ظهر خوانده می شود.

۳- واجب است امام جمعه قبل از نماز دو خطبه بخواند.

۴- وقتی که امام جمعه خطبه های نماز جمعه را می خواند، واجب است شرکت کنندگان در نماز جمعه به خطبه ها گوش دهند و سخن گفتن در آن موقع مکروه است، بنابراین هنگامی که امام جمعه خطبه می خواند، بهتر است از خواندن کتاب و حرف زدن با دیگران و هر کاری که مانع گوش دادن به خطبه هاست بپرهیزیم.

چه زمانی نمازهای چهار رکعتی را دو رکعت بخوانیم؟

گاهی وقت ها در مسافرت نمازهای چهار رکعتی را باید دو رکعت بخوانیم، حتماً می پرسید چرا دو رکعت؟ و یا می پرسید در کدامیک از سفرها؟

در پاسخ پرسش اول می‌گوییم: دستورات اسلام مطابق برنامه‌های زندگی بشر تنظیم شده است؛ مثلاً کسی که مشکلی دارد و نمی‌تواند وضو بگیرد، تیمم می‌کند و کسی که نمی‌تواند ایستاده نماز بخواند، نشسته می‌خواند. در مسافرت هم چون معمولاً انسان عجله دارد تا از اتوبوس یا قطار جانماند و به کارهای خود برسد، دید و بازدید و خرید یا کارهای دیگرش را به خوبی انجام دهد، خداوند از ۱۷ رکعت نماز او که در شبانه روز باید بخواند، شش رکعت کم کرده است؛ یعنی باید تمام نمازهای چهار رکعتی را دو رکعتی بخواند.

در پاسخ پرسش دوم هم می‌گوییم:

اگر طول سفر ما از ۴۵ کیلومتر کمتر نباشد؛ یعنی ۲۲/۵ کیلومتر برویم و همان اندازه راه را برگردیم، نماز را کوتاه می‌خوانیم ولی در سفرهای کوتاه که برای کار در مزرعه یا بازی و تفریح به بیرون ده یا شهر می‌رویم و طول راه کمتر از ۴۵ کیلومتر است، نمازمان را کامل می‌خوانیم.

چند مسأله درباره نماز مسافر

- ۱- نمازهای صبح و مغرب در مسافرت هیچ تغییری نمی‌کند.
- ۲- در وطن؛ یعنی شهر یا روستای خودمان، باید نمازمان را کامل بخوانیم.
- ۳- وقتی به مسافرت می‌رویم، در میان راه نمازمان را کوتاه می‌خوانیم ولی اگر هنوز زیاد از وطن خودمان دور نشده ایم و هنوز دیوارهای شهر یا روستایمان را می‌بینیم و یا صدای اذان محل زندگی مان را می‌شنویم، باید نماز را کامل بخوانیم.
- ۴- اگر به شهر یا روستایی سفر کرده ایم و می‌خواهیم ده روز یا بیشتر در آن جا بمانیم، باید نمازمان را تمام بخوانیم؛ مثلاً به مشهد یا قم سفر کرده ایم و قصد داریم ده روز یا بیشتر در آن شهر بمانیم، تا وقتی که در آنجا هستیم باید نمازمان را کامل بخوانیم ولی اگر تصمیم داریم کمتر از ده روز بمانیم باید نمازمان را کوتاه بخوانیم.

پرسش و پاسخ :

- ۱- نماز جمعه با نماز ظهر چه تفاوت‌هایی دارد؟
- ۲- وظیفه نمازگزاران در هنگامی که امام جمعه خطبه می‌خواند چیست؟
- ۳- آیا می‌دانید چرا در سفر، نمازهای چهار رکعتی را باید دو رکعتی بخوانیم؟
- ۴- در چه صورتی در سفر باید نمازمان را کوتاه بخوانیم؟
- ۵- آیا ممکن است در سفر نیز نمازمان را کامل بخوانیم؟ در چه صورتی؟

درس ۱۱

روزه

ماه رمضان، بهترین ماه خداست و روزه بهترین راه بندگی خداست.

در ماه رمضان، مسلمانان «روزه» می گیرند و از گناه دور می شوند و به خواندن قرآن و راز و نیاز با خدا مشغول می شوند.

کسی که «روزه» می گیرد، به دستور خداوند از اذان صبح تا اذان مغرب، چیزی نمی خورد و نمی آشامد و از بعضی کارها پرهیز می کند.

با روزه گرفتن، سختی گرسنگی و تشنگی را می فهمیم و به یاد گرسنگان و تهیدستان می افتیم.

وقتی در ماه رمضان روزه می گیریم، خوب است که غذای کمتری بخوریم تا اضافه آن را به فقیران و نیازمندان بدهیم.

اگر در ماه رمضان روزه بگیریم و بدن را به گرسنگی و تشنگی عادت بدهیم، در روزهای سخت زندگی، به ما آسیبی نمی رسد.

خداوند روزه داران را دوست دارد و در قیامت به آنها پاداش می دهد.

کسانی که به سن تکلیف رسیده اند، باید از اول ماه رمضان تا پایان آن، روزه بگیرند.

چگونه روزه بگیریم؟

شبهای ماه رمضان وقتی بزرگترها برای خوردن سحری از خواب برمی خیزند، ما هم با آنان بیدار می شویم و قبل از اذان صبح، همراه آنان سحری می خوریم و هنگامی که صدای اذان صبح را شنیدیم، دست از غذا خوردن می کشیم.

وقتی روزه هستیم، در طول روز، هیچ نوشیدنی و خوراکی نمی خوریم و هنگامی که صدای اذان مغرب را شنیدیم، افطار می کنیم؛ یعنی با خوردن غذا یا نوشیدن آب، روزه را به پایان می بریم. پس در تمام روز، هیچ چیز نمی خوریم و نمی نوشیم. حتی اگر یک قطره آب هم عمداً بخوریم روزه ما باطل می شود.

اگر در حال روزه به شنا رفتیم، مواظب باشیم که تمام سرمان را در آب فرو نبریم، چون فرو بردن تمام سر در آب هم روزه را باطل می کند.

در جاهایی که گرد و غبار زیاد است، باید مواظب باشیم که گرد و غبار زیاد به دهانمان نرود، چون اگر گرد و غبار به حلق برسد، روزه باطل می شود.

کودکانی که نمی توانند روزه کامل بگیرند و طاقت ندارند از اذان صبح تا اذان مغرب گرسنه یا تشنه بمانند، هر مقدار از روز را که می توانند روزه بگیرند.

امام صادق(علیه السلام) سحرهای ماه رمضان کودکان را بیدار می کرد تا با بزرگترها سحری بخورند و می فرمود: هر مقدار که می توانید روزه باشید و پس از آن غذا بخورید.

روزه مسافر

در مسافرت هایی که نمازمان را کوتاه یا شکسته می خوانیم، روزه هم نمی توانیم بگیریم.

اگر بعد از ظهر به مسافرت برویم، روزه ما صحیح است و نباید آن را باطل کنیم.

اگر قبل از ظهر به مسافرت برویم، روزه ما باطل می شود ولی پیش از آن که از شهر یا روستای خود بیرون برویم نباید روزه خود را باطل کنیم، اما وقتی که از شهر بیرون رفتیم و به جایی رسیدیم که از آن جا دیوارهای شهر دیده نشود و صدای اذان شنیده نشود، می توانیم روزه خود را باطل کنیم.

پرسش و پاسخ :

۱- روزه گرفتن چه فایده ای دارد؟

۲- قرآن، روزه را راه رسیدن به چه چیزی می داند؟

۳- امام صادق(علیه السلام) درباره روزه کودکان چه فرمود؟

۴- در چه صورتی، حتی اگر به مسافرت برویم روزه ما صحیح است؟

۵- وقتی که به مسافرت می رویم، کجا روزه ما باطل می شود؟

احکام غذا خوردن

خدای مهربان، درختان سرسبز، حیوان ها، پرندگان قشنگ، میوه ها و سبزی های رنگارنگ را برای ما انسان ها آفرید تا از آنها خوراک و پوشاک تهیه کنیم.

به خوردنی ها و نوشیدنی هایی که از نظر اسلام ممنوع نیست، «حلال» می گویند و به آن دسته از خوردنی ها و آشامیدنی ها که مصرف آن در اسلام ممنوع است، «حرام» گفته می شود.

اکنون ببینیم چه چیزهایی حلال و چه چیزهایی حرام است؟

- ۱- حفظ سلامتی بدن لازم است و خوردن و آشامیدن چیزی که برای انسان ضرر دارد حرام است.
- ۲- خوردن و آشامیدن چیزهای آلوده و نجس حرام است.
- ۳- تمام میوه ها و سبزی ها، حلال است مگر آنها که برای بدن ضرر داشته باشد.
- ۴- آب و تمام نوشیدنی ها حلال است، مگر آنها که برای سلامتی بدن ضرر دارد یا عقل انسان را از بین می برد.
- ۵ - تمام حیوان های درنده؛ مانند گرگ و روباه حرام گوشت هستند.
- ۶- گاو، گوسفند، شتر، مرغ، کبوتر، کبک و... حلال گوشت هستند و کلاغ، عقاب و خرگوش و... حرام گوشت می باشند.
- ۷- حیوان های حلال گوشت اگر به دستور اسلام کشته نشوند، گوشت آنها نجس و حرام است.

این کارها در وقت غذا خوردن مستحب است:

- * دستها را قبل از غذا و بعد از آن بشوییم.
- * در اوّل غذا «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و در پایان آن «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» بگوییم.
- * با دست راست غذا بخوریم.
- * لقمه را کوچک برداریم.
- * غذا را خوب بجویم.
- * میوه را پیش از خوردن با آب بشوییم.
- این کارها در هنگام غذا خوردن مکروه است:
- * خوردن در حال سیری.

- * زیاد خوردن.
- * نگاه کردن به صورت دیگران، هنگام غذا خوردن.
- * خوردن غذای داغ.
- * فوت کردن به غذا.
- * دور انداختن میوه، قبل از آنکه کاملاً آن را بخوریم.

پرسش و پاسخ :

- ۱- در احکام دین غذاهای حلال و حرام کدام است؟
- ۲- از حیوان های وحشی کدامیک حرامگوشت هستند؟
- ۳- سه دسته از حیوان های اهلی که حلال گوشت هستند نام ببرید؟
- ۴- سه نمونه از کارهایی که هنگام غذا خوردن مستحب است نام ببرید؟

درس ۱۳

احکام نگاه کردن

اگر چشم نداشتیم چه می شد؟

آیا می توانستیم رنگ های زیبا را ببینیم؟

آیا می توانستیم، درختان سرسبز، گل های رنگارنگ، آبهای روان، چشمه ها، رودخانه ها، دریاها، دشت ها و کوه ها را تماشا کنیم؟

اگر چشم نداشتیم، حتی پدر و مادر و برادر و خواهرمان را هم نمی دیدیم.

اگر عمو، عمه، دایی و خاله به خانه ما می آمدند، قیافه آنها را نمی دیدیم.

آیا هیچ فکر کرده اید که اگر چشم نداشتیم، درس خواندن چقدر برای ما مشکل می شد؟

این چشم را که این همه خوب است، چه کسی به ما داده؟

خدای مهربان به ما چشم داده تا با آن کتاب بخوانیم.

در کوچه و خیابان راه برویم.

به وسیله آن مشق و املا و انشا بنویسیم ولی نوشته دیگران را بدون اجازه نخوانیم.

به خانه مردم و یا کیف دوستانمان نگاه نکنیم.

با همین چشم ها نگاه به ورقه های امتحانی دوستان نیندازیم. بلکه به کوه و دشت و صحرا و جنگل ها و گل ها تماشا کنیم.

پدر و مادر، دوستان و آشنایان، اقوام و خویشان و دیگر مردم را ببینیم و به کسانی که مَحْرَم ما نیستند نگاه نکنیم. شاید پُرسید مَحْرَم کیست و چه کسانی با ما محرم نیستند.

مَحْرَم و نا مَحْرَم

محرم کسی است که می توانیم به بدن او نگاه کنیم و لازم نیست بدن خود را از او بپوشیم.

این افراد بر پسرها مَحْرَم هستند:

- * مادر و مادر بزرگ
- * خواهر
- * دختر خواهر (خواهر زاده)
- * دختر برادر (برادر زاده)
- * عمّه
- * خاله

این افراد بر دخترها مَحْرَم هستند:

- * پدر و پدر بزرگ
- * برادر
- * پسر خواهر (خواهر زاده)
- * پسر برادر (برادر زاده)
- * عمو
- * دایی

دو مسأله

دخترخانم ها و زن ها باید طوری لباس بپوشند که بدنشان از نگاه مردان و پسرهای نامحرم پوشیده شود، ولی باز بودن صورت و دست ها تا مچ مانعی ندارد.

۲- پسرها و مردان نباید بدن خود را به بدن دخترها و زن ها برسانند، پس دخترها و پسرهای نامحرم از نظر دین اسلام نباید با هم دست بدهند.

پرسش و پاسخ :

۱- اگر چشم نداشتیم، چه می شد؟

۲- افرادی که بر دخترها محرم هستند و همچنین کسانی که بر آنها نامحرمند نام ببرد؟

۳- مقدار پوشش بدن برای دخترها چقدر است؟

۴- آیا برادر و خواهر می توانند با هم دست بدهند، چرا؟

درس ۱۴

سلام کردن

هرکس بیشتر سلام کند، ادب بیشتری دارد.

پیغمبر اسلام (صلی الله علیه وآله) همیشه و در همه جا و به همه کس سلام می کرد و می فرمود: تا آخر عمرم سلام به بچه ها را ترک نخواهم کرد.

چه وقت هایی سلام کنیم؟

سلام کردن وقت مخصوص ندارد، در هر زمان می شود سلام کرد؛ در ابتدای روز، صبح که از خواب بیدار می شویم، وقتی که به جایی؛ مانند خانه، مدرسه، کلاس، تاکسی یا مغازه وارد می شویم. آن هم قبل از اینکه سخنی بگوییم و حرفی بزنیم.

جواب سلام چه کسی را باید داد؟

هر وقت کسی به ما سلام کرد باید جواب سلامش را بدهیم؛ چون سلام کردن مستحب است ولی جواب دادن به سلام واجب است.

به چه کسی سلام دهیم؟

در نماز به پیامبر خدا (صلی الله علیه وآله): «السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ»

به خودمان و بندگان پاک خدا: «السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ»

و به همه فرشتگان آسمان: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ»

و اگر در حال نماز نباشیم به بزرگترها به پیاده ها، به نشسته ها سلام می دهیم؛ چون مستحب است سواره به پیاده، ایستاده به نشسته و کوچکتر به بزرگتر سلام کند.

چه وقت و به چه کسی سلام ندهیم؟

وقتی که نماز می خوانیم به کسی سلام نمی دهیم. و به کسی که دشمن ما است سلام نمی دهیم.

و بهتر است به کسی که در حال خواندن نماز است سلام ندهیم.

صَدَقَه

آیا دوست دارید که شما بهترین غذاها را بخورید ولی بعضی از کودکان گرسنه باشند؟!

آیا دوست دارید که لباس های زیبا و گران قیمت بپوشید و لباس های بعضی از همکلاسی های شما کهنه باشد؟!

آیا دوست دارید که خانه بزرگ و قشنگ داشته باشید ولی بعضی ها خانه نداشته باشند؟!

و آیا دوست دارید که هر روز، در راه مدرسه و زنگ تفریح نوشابه و بیسکویت و خوردنی های دیگر بخرید اما بعضی از بچه ها حتی برای یک بار هم پول توجیبی نداشته باشند.

کیف و کفش تو نو باشد ولی کیف و کفش بعضی از دانش آموزان پاره؟ و حتی بعضی ها بدون کیف به مدرسه بیایند؟!

حتماً نه شما این کارها را دوست دارید و نه خدا دوست دارد.

پس چه کنیم و چه کار می توانیم بکنیم؟

درست است که کمک به دیگران وظیفه بزرگترها است ولی ما هم می توانیم با اجازه بزرگترها مقداری از پول خود را صدقه بدهیم تا به افراد فقیر و نیازمند کمک شود و آنها هم بتوانند برای خود کیف، کفش، لباس و غذا بخرند.

صدقه دادن از کارهای بسیار خوب و دوست داشتنی است و خداوند به کسانی که صدقه می دهند، پاداش می دهد و خطرهای آنها دور می کند.

خوب است در این وقت ها صدقه بدهیم :

اوّل صبح که از خانه بیرون می رویم برای درس یا کار.
اوّل هر ماه
در آغاز سال نو
و هنگام مسافرت.
بہتر از صدقه

وقتی پولی را به فقیری صدقه می دهیم و از او پس نمی گیریم، کار بسیار خوبی است و بسیار ثواب دارد ولی
وقتی پولی را به کسی می دهیم و از او پس می گیریم، بیشتر از صدقه ثواب دارد و به آن «قرض الحسنہ»
می گویند.

چرا، ثواب قرض بیشتر از صدقه است؟

چون وقتی پولی به کسی قرض داده می شود، قرض گیرنده همیشه به فکر کار و تلاش است تا بتواند پولی به
دست آورد و بدهی خود را بپردازد، ولی صدقه اینطور نیست و به فکر پس دادن آن نمی باشد.

پس قرض، تلاش و تولید را بیشتر می کند و اسلام به کار و تلاش اہمیت زیادی داده است.

احکام قرض

- ۱- قرض دادن به دیگران مستحب است، اما قرض گرفتن از دیگران مکروه است.
- ۲- کسی که پولی را قرض گرفته، واجب است، در وقت معین شده بپردازد.
- ۳- اگر طلبکار بیشتر از آنچه قرض داده از بدهکار بگیرد؛ مثلاً صد تومان بدهد و صد و بیست تومان بگیرد
حرام است.

پرسش و پاسخ :

۱- این سه سؤال را پاسخ دهید.

* چه وقت سلام می دهید؟

* به چه کسی سلام می دهید؟

* به چه کسی سلام نمی دهید؟

۲- چه وقتی برای صدقه دادن بهتر است؟

۳- چرا قرض از صدقه بهتر است؟

۴- وظیفه قرض گیرنده چیست؟

درس ۱۵

کار و تلاش

نابرده رنج، گنج میسر نمی شود مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد

هیچکس با تنبلی و بیکاری به جایی نمی رسد.

دانشمندان بزرگ و انسان هایی که همیشه نامشان را به نیکی یاد می کنیم، با زحمت و تلاش خود ترقی کرده اند.

کمی فکر کنید، اگر همه دست از کار بکشند و بیکار بمانند چه می شود؟

هیچ کس افراد بیکار را دوست ندارد.

وقتی نام جوانی را نزد پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) می بردند، حضرت می پرسید: شغل او چیست؟

اگر می گفتند بیکار است می فرمود: از چشم من افتاد، دوست ندارم او را ببینم.

درس خواندن از بهترین کارهاست وقتی کلاس و درس ندارید و در اوقات فراغت بسر می برید چه می کنید؟

آیا در مزرعه به بزرگترها کمک می کنید؟

در کارگاه یا مغازه مشغول کار می شوید؟

یا به کمک بزرگترها در خانه می شتایید؟

در اسلام، سفارش زیادی به کار و تلاش شده است و حتماً شنیده اید که پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) روزی دست پینه بسته کارگری را بوسیدند و این نشان می دهد که پیشوایان و رهبران دینی ما به کار و کارگر ارزش و احترام بسیار قائلند.

کار کردن در اسلام مستحب است و گاهی هم واجب می شود.

پس سعی کنیم، هم کار کنیم و هم کار و حرفه ای یاد بگیریم.

احترام به پدر و مادر

بعد از خدای مهربان، شاید هیچ کس به اندازه پدر و مادر، ما را دوست نداشته باشد.

و شاید هیچ کس به اندازه پدر و مادر، برای ما زحمت نکشد.

دین اسلام، به خاطر زحمت ها و دلسوزی های پدر و مادر، احترام آنان را لازم دانسته و ما را به آن سفارش کرده است.

پیامبر اسلام(صلی الله علیه وآله) فرمود: «اگر سجده برای غیر خدا حرام نبود، دستور می دادم، فرزندان در مقابل پدر و مادر سجده کنند.»

و از امام جعفر صادق(علیه السلام) پرسیدند: «چه کاری بهتر است؟» فرمود: «نماز اوّل وقت و نیکی به پدر و مادر و جهاد در راه خدا.»

و در احکام دین آمده است: «هر کاری و هر سخنی، اگر بی احترامی به پدر و مادر باشد، حرام است.»

درس خواندن

این جمله را شاید شنیده باشید که پیغمبر اسلام(صلی الله علیه وآله)فرمود:

«آموختن علم و دانش بر هر مرد و زن مسلمان واجب است.»

دین اسلام به خواندن درس و آموختن دانش اهمیّت فراوانی داده و وظیفه همه می داند که در این راه بکوشند.

برای همین است که بسیاری از مسلمانان برای رسیدن به قلّه های بلندِ علم، گام های بلندی برداشتند و شهرت جهانی پیدا کردند، مانند:

- «جابر بن حیان» پدرِ علم شیمی، شاگردِ امام جعفر صادق (علیه السلام).

- ابو علی سینا، مهمترین پزشک تاریخ.

- خواجه نصیر طوسی، ستاره شناس معروف.

- ابو جعفر طوسی، بزرگترین اسلام شناس.

- بهاء الدین عاملی، معروف به شیخ بهایی، ریاضی دان، فیزیک دان و شیمی دان و آشنای به بسیاری از علوم دین.

درس خواندن در اسلام:

گاهی واجب استو به مقداری که جامعه اسلامی به آن نیاز دارد.

گاهی مستحب استو برای بالا بردن سطح معلومات و آگاهی خودمان یا کمک علمی به دیگران.

گاهی حرام استو خواندن کتاب هایی که فکر و اخلاق ما را خراب و فاسد می کند.

و خواندن کتاب هایی که نه سود علمی دارد و نه ضرر اخلاقی، نه واجب است، نه مستحب و نه حرام.

پرسش و پاسخ :

۱- پیامبر خدا (صلی الله علیه وآله) اگر جوان بی کاری می دید چه می فرمود؟

۲- در چه صورتی کار کردن واجب می شود؟

۳- در احکام دین، نسبت به احترام به پدر و مادر چه می خوانیم؟

۴- خواندن چه کتاب هایی حرام است؟

درس ۱۶

امانتداری

خداوند در قرآن می فرماید: «مؤمنان کسانی هستند که به امانت مردم خیانت نمی کنند و به وعده های خود عمل می نمایند.»

گاهی در زندگی نیاز پیدا می کنیم که چیزی را از دیگران امانت بگیریم؛ مثلاً دوچرخه دوستان را بگیریم تا به منزل برویم و برگردیم.

مدادی را از او بگیریم تا چیزی بنویسیم.

کتابی برای مطالعه از کتابخانه مدرسه امانت بگیریم.

و یا نامه ای از مدیر مدرسه می گیریم تا به پدر یا مادرمان برسانیم.

در این باره سه چیز مهم است:

- ۱- چیزی را که به ما امانت داده اند، به خوبی از آن نگهداری کنیم.
- ۲- در امانت خیانت نکنیم؛ یعنی در استفاده از آن زیاده روی نکنیم.
- ۳- امانت را در وقت تعیین شده به صاحبش برسانیم.

این سه چیز، دستور اسلام است و از کارهای واجب شمرده می شود و تخلف از آن حرام است.

همکاری

اگر یکی از همکلاسی هایمان از نظر درسی ضعیف باشد، چگونه می توانیم به او کمک کنیم؟

اگر یکی از دوستانمان مریض شود، و یا یکی از همکلاسی هایمان زمین بخورد و بدنش زخمی شود باید چه کنیم؟

و اگر ببینیم پیر زنی بار سنگینی را با سختی می برد.

نابینایی می خواهد از یک طرف خیابان به طرف دیگر برود.

کودکی، مادر خود را گم کرده و زار زار گریه می کند و اشک می ریزد.

و بالأخره پیرمردی به اتوبوس واحد سوار شده و جایی برای نشستن ندارد، اما ما بر صندلی نشسته ایم و... باید چه کنیم؟

حتماً پاسخ می دهید که در مقابل هیچ یک از اینها نباید بی تفاوت بمانیم.

چون ما همه، افراد یک خانواده بزرگ هستیم که قرآن کریم به ما گفته است:

«إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»؛ «همانا مؤمنان با هم برادرند.»

و در جای دیگر به همه ما دستور داده است که: «در کارهای خیر و مفید، یکدیگر را یاری کنید.»

کمک به افراد ناتوان و شرکت در کارهای خوب، ثواب بسیار دارد و گاهی یک وظیفه دینی و یک کار واجب به شمار می آید.

احترام به قانون و مراعات مقررات

چراغ قرمز و چراغ سبز در خیابان برای چیست؟

چرا وسط خیابان ها را خط کشی کرده اند؟

پیاده روهای کنار خیابان برای چه کسانی است؟

چرا دوچرخه سواری در پارکها و پیاده رواها، ممنوع است؟

زنگ مدرسه علامت چیست؟

و چرا برای هر کلاس، برنامه درسی جداگانه می گذارند؟

و وظیفه هریک از ما در برابر این مقررات و برنامه ها چیست؟

حتماً پاسخ هر دو سؤال را می دانید. اینها را که گفتیم و بسیاری دیگر مانند اینها، مقررات و قوانین کشور است برای حفظ نظم و امنیت.

و وظیفه همه مردم، چه کوچک باشند و چه بزرگ، احترام به قانون و رعایت کردن مقررات است.

آیا می دانید: از نظر اسلام هم رعایت مقررات کشور اسلامی واجب و تخلف از آن حرام است؟

در اینجا به یک سؤال که مردم از امام خمینی(قدس سره) پرسیده اند و پاسخ آن توجه کنید:؟؟؟

در اسلام بعضی از کارها حرام و گناه است، که با بعضی از آنها آشنا شدیم، مانند: بی احترامی به پدر و مادر، خیانت در امانت، تخلف از مقررات کشور اسلامی، بر هم زدن نماز و باطل کردن روزه.

در درس آینده نیز با بعضی از گناهان دیگر آشنا می شویم تا مواظب باشیم، هرگز آنها را انجام ندهیم.

پرسش و پاسخ :

۱- خداوند درباره امانت داری چه می فرماید؟

۲- سه اصل مهم در مورد امانتداری چیست؟

۳- آیه «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» چه درسی به ما می دهد؟

۴- قانون برای چیست و وظیفه ما در برابر آن چیست؟

درس ۱۷

دروغ

اگر بخواهیم انشایی بنویسیم که موضوعش این باشد: «فایده و زیان زبان چیست؟» چه مطلبی می نویسیم؟
حتماً خواهیم نوشت:

- زبان وسیله راستگویی و دروغگویی است.
- با زبان می شود از کسی تعریف و یا بدگویی کرد.
- زبان وسیله سپاسگزاری و ناسزاگویی است.
- عده ای با زبان، تشکر می کنند و بعضی هم فحش می دهند!
- با زبان است که اذان می گوئیم و نماز می خوانیم.
- و با همین زبان پرسشی را پاسخ می دهیم و گمشده ای را راهنمایی می کنیم.

یکی از گناه های زبان، دروغ است.
دروغگویی زشت ترین کاری است که زبان آن را انجام می دهد.
همیشه گفته اند، دروغگو دشمن خداست.

حضرت علی(علیه السلام) می فرماید:

«انسان زمانی مزه ایمان را می چشد که دروغ نگوید، چه شوخی و چه جدی»
دروغ گفتن اگر از روی شوخی هم باشد کار ناپسندی است.

غیبت

از گناهان دیگری که بعضی ها با زبان انجام می دهند، «غیبت» و پشت سر کسی حرف زدن است.
وقتی یکی از دوستانمان در جمع ما نیست و ما درباره او سخنی بگوییم که اگر او بشنود ناراحت می شود، این کار را «غیبت» می گویند؛ مثلاً بگوییم: «امروز معلم از او درس پرسید و او بلد نبود.»

از نظر اسلام، غیبت به قدری زشت و ناپسند است که خداوند در قرآن می فرماید: «پشت سر دیگران سخن گفتن، مانند خوردن گوشت مرده است.»

چند مسأله دیگر

- ۱- اگر چیزی پیدا کردیم، بهتر است برنداریم و اگر برداشتیم باید صاحبش را پیدا کنیم و به او بدهیم و اگر صاحبش پیدا نشد، باید آن را به بزرگترها بدهیم تا اگر توانستند صاحبش را پیدا کنند و اگر آنها هم صاحبش را نیافتند، یا چیزی است که صاحبش پیدا نمی شود، آن را صدقه بدهند.
- ۲- برداشتن وسایل و لوازم دیگران، بدون اجازه صاحب آنها حرام و گناه بزرگ است، پس اگر خواستیم از کتاب یا دفتر یا قلم همکلاسی هایمان استفاده کنیم، باید اول از صاحبش اجازه بگیریم.
- ۳- ضرر رساندن به اموال و وسایل مردم حرام است، پس خط کشیدن روی دیوار خانه مردم، شکستن لامپ کوچه و خیابان، خراب کردن صندلی اتوبوس واحد، شکستن شاخه درخت مردم یا پارکها و چیدن میوه های آنها و کندن گل ها و راه رفتن روی چمن ها و خراب کردن آنها حرام است.
- ۴- اگر کالایی را که می خریم، پولش را ندهیم، زشت ترین کار را مرتکب شده ایم.
- ۵ - درختی که میوه دارد و شاخه اش از دیوار بیرون آمده، اگر ندانیم صاحبش راضی است یا نه، نباید از میوه آن بچینیم، حتی اگر میوه آن روی زمین هم ریخته باشد، نباید آن را برداشت. تمام این کارها نشانه بی ادبی است، و هیچیک را خدا دوست ندارد و دین نمی پسندد.

آنچه در این کتاب خواندیم، تنها برای یادگرفتن نیست بلکه باید همگی مواظب باشیم که کارهای پسندیده و واجب را انجام دهیم و از کارهای زشت و ناپسند و حرام بپرهیزیم. بقیه احکام و دستورات دین را در کتاب دوره راهنمایی بخوانیم.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ أَوَّلًا وَ آخِرًا

پرسش و پاسخ :

- ۱- حضرت علی(علیه السلام) درباره دروغ چه فرمود؟
- ۲- چهار نمونه از کارهای خوب و چهار نمونه از کارهای بدی که زبان انجام می دهد نام ببرید؟
- ۳- قرآن درباره غیبت چه می فرماید؟
- ۴- اگر در خیابان پولی پیدا کردید، چه می کنید؟

پاورقی :

- ۱ - حدود ۱/۵ ساعت قبل از طلوع آفتاب وقت اذان صبح است.
- ۲ - حدود ۲۰ تا ۲۵ دقیقه پس از غروب آفتاب که سرخی افق در مشرق از بین می رود وقت اذان مغرب است.
- ۳ - ما شیعیان معتقدیم که خوب است جمله «أَشْهَدُ أَنَّ عَلِيًّا وَلِيَّ اللَّهِ» را بگوییم و آن را جزو اذان نمی دانیم.
- ۴ - همانطور که در اذان گفتیم، «اشهد ان علیاً ولی الله» را جزو اقامه نمی دانیم.